09/03/2019

Φώτης Κόντογλου: Οι Απόκριες στο Αϊβαλί

/ Επικαιρότητα

Τώρα με τις Απόκριες ας πούμε κι εμείς κάποια αποκριάτικα, να χαράξει το χείλι μας. Θα σας πω ό,τι θυμάμαι από τις Απόκριες της πατρίδας μου. Το Αϊβαλί ήτανε μια μεγάλη πολιτεία γιατί είχε σαράντα χιλιάδες, όλο Έλληνες. Τούρκους ντόπιους δεν είχαμε. Εκεί έπρεπε να είσαι να δεις ελληνισμό. Στον απάνω μαχαλά είχε λημέρι ο Τζαβέλας, στα Ταμπακαριά ο Μπότσαρης, στο παζάρι ο Κολοκοτρώνης, στην κάτω Χώρα ο Νικηταράς. Στον Άγιο Νικόλα ο Θανάσης Διάκος – κι άλλοι ένα σωρό.

Άλλοι πάλι ήτανε ντυμένοι αρχαίοι Έλληνες, Μακεδόνες, ο Μέγ’ Αλέξαντρος, ο Θεμιστοκλής, ο Αχιλλέας, ο Έχτορας και άλλοι. Όλοι τούτοι ήταν ξεχωριστές κομπανίες και ξοδεύανε πολλά χρήματα «περί ονόρε». Παριστάνανε διάφορα έργα.

«Το Χρυσόμαλλον Δέρας», «Πάταξον μεν άκουσον δε», «Ο τυφλός Βελισάριος», «Ο Τρωικός Πόλεμος». Τα ευρωπαϊκά ήτανε «Το φρικτόν λάθος», «Τα δράματα εν Νισύρω», «Ο Σαντεκλαίρ» κι ένα σωρό άλλα. Στα αρχαία πρωτοστατούσε ο Μπαλτζής, μερακλής καλλιτέχνης που έκανε και τα «φόντα», τις ενδυμασίες και

τις μουτσούνες. Στα μοντέρνα πρωταγωνιστούσανε ο Καταξυνός, ο Μπάκας, ο Πρεβιδόρος και άλλοι.

Οι δώδεκα Θεοί ήτανε από τα πιο σπουδαία. Το πρωί κατά τις 9 η ώρα ξεκινούσανε από την απάνω Χώρα για να δώσουνε παράσταση στα καλά τα σπίτια. Μπροστά από τη συνοδεία πηγαίνανε δυο αγγελούδια έως 20 χρονών τυλιγμένα με γάζες και βαστούσανε τη επιγραφή «Οι δώδεκα Θεοί». Από πίσω ερχόντανε οι Θεοί και πάρα πίσω άλλοι αρχαίοι, αλλά ανθρώποι. Σαν φτάνανε σ' ένα σπίτι για να παραστήσουνε καθότανε στη μέση ο Δίας, ένας άντρας θεόρατος, βαστώντας στο ένα χέρι το σκήπτρον και στο άλλο τον κεραυνό και πατώντας πάνω σε έναν αετό μπαλσαμωμένο. Οι άλλοι από δω κι από κει με την τάξη τους. Παρόλο που ήτανε όλοι οι Θεοί αγράμματοι και τα ρούχα και τα θρονιά και τα πέδιλα κι όσα βαστούσανε είτανε κανωμένα κατά τη φαντασία τους, μ' όλα ταύτα είχανε κάποιο πράγμα αληθινό και απροσποίητο, που δεν τα βλέπετε στα καλά τα θέατρα, που τα 'χει μαρμαρώσει ο Ακαδημαϊσμός.

Άξαφνα έβγαινε μπροστά στη συνεδρίαση ο Έρωτας κι από την αντικρυνή μεριά ένας άνθρωπος αρχαίος με μουστάκι στριμμένο και έναν άσπρο μανδύα, που τον βαστούσε κλεισμένο με το χέρι του απάνω στο στήθος. Ο Έρωτας φώναζε: «Εγώ είμαι ο Έρωντας με τα πτερά ες τεν ράχην όπου κρατώ στα χείρας μου σαΐταν και φαρμάκι». Ύστερα έβγαζε μια σαγίτα και την έβαζε στο δοξάρι κι έκανε πως σημαδεύει τον εραστή στην καρδιά λέγοντας διάφορες καυχησιές, όλα τραγουδιστά. Ο εραστής μόλις τον εύρισκε τάχα η σαγίτα, άνοιγε γλήγορα τον μανδύα κι έπιανε την καρδιά του και με τρόπο γύριζε απ' έξω το ρούχο του που είτανε καταματωμένο με κόκκινα μελάνια και κραύγαζε... «Μη με κτεπάς ες τεν πλεγήν» και άλλα τέτοια αρχαία ελληνικά. Κι αφού έκανε τα παράπονά του για τη δοξαριά κι ο Έρωτας έλεγε κι κείνος τα δικά του, τους κρίνανε οι Θεοί κι ο Ζευς έβγαζε την απόφαση.

Σημείωσε πως κοίταζες τα χέρια του Έρωτα κι ήτανε θαλασσοψημένα, «τα δε άκρα των ονύχων καταβεβρωμένα ταις κατά θάλασσαν εργασίαις», γιατί ο Έρωντας ήτανε ο Πέτρος ο Κλόκας, ψαράς, και πίσω από την γαλατένια μουτσούνα κρυβότανε το μούτρο του, που είτανε σα μαύρο κριάρι από τα γένεια και τα μουστάκια. Ο δε εραστής ήτανε ο Γιάννης ο Μπραντούσκας, ως 40 χρονών βλογιοκομμένος, ο καλούμενος Τρίφτης, από τις τρύπες της βλογιάς.

Στις πρώτες παραστάσεις τα πηγαίνανε καλά και οι θεατές παρακολουθούσανε με μεγάλη συγκίνηση την παράσταση. Κατά το μεσημέρι φτάνανε στον Κάτω Μαχαλά, που βρισκόντανε οι μεγάλες ταβέρνες που δεν τις φαντάζεται όποιος δεν έχει δει ταβέρνα αϊβαλιώτικη. Στρείδια, χταπόδια, μύδια, πίνες, κυδώνια, καλαμάρια, χαβιάρια παντερμαλίδικα, κρέατα. Κι από κρασιά, ούζα, μαστίχα αϊβαλιώτικη,

μοσχοβολούσε ο κόσμος. Ζεμπέκια φασκιωμένα με κάτι κόκκινες ζωνάρες παίζανε ζουρνάδες και κάτι νταβούλια σαν και κείνα που είχε στο στρατό του ο Ταμερλάνος κι ο σουλταν-Μεμέτης στην πολιορκία της Πόλης, ντουβ, ντουβ, αλαλαγμός και βουητό που σηκωνόντανε κι οι πεθαμένοι τρομαγμένοι. Άλλος χόρευε ζεϊμπέκικο με τα μαχαίρια και κόλλαγε τα μετζίτια στο κούτελο του Τούρκου που έκανε τεμενά και σήκωνε το ζουρνά ψηλά με τα μάγουλα φουσκωμένα κι έβγαζε μια στριξιά, που είτανε να τρελαθεί άνθρωπος. Άλλος χόρευε καρσιλαμά, άλλος πίγκι με δυο κάμες, άλλος το Κιόρογλου, Ναβαθαία σωστή. Όπου φτάξανε και οι 12 Θεοί κι έγινε θρίαμβος.

Κρασιά μεζέδες ούζα, «Θα τα κάνουμε γιάγουμα». «Όχι κουμπάρε», έλεγε σοβαρά ο Δίας, «θα γίνουμε ρεζίλι παραπέρα. Μονάχα μια πιρουνιά και ένα ποτό». «Τι πιρουνιά βρε και ξεπιρουνιά; Θα τα κάνουμε όλα Έλυμπο». Φασαρία, κακό μεγάλο.

Στην αρχή πίνανε οι Θεοί καμιά δεκαριά ούζα, ως που ερχόντανε στο τσακίρ κέφι και γινόντανε τάπα στο μεθύσι. Σε λίγο καταφθάνανε και κάποιο άλλοι Αρχαίοι με κάποιες άλλες Αρχαίες, που σηκώνανε τις μουτσούνες κι είχανε κάτι μουστάκες σαν τον Πετρόμπεγη. Δεν πέρασε πολλή ώρα κι ο Δίας έπιασε και χόρευε το κιόρογλου με δυο μαχαίρες, να φοβάσαι. Η Αθηνά χόρευε το ζεμπέκικο με την Αφροδίτη και η Ήρα πριν σηκωθεί να χορέψει με τον Ήφαιστο απίθωσε το μπαλσαμωμένο το παγόνι πάνω στο κεφάλι του Τούρκου που βαρούσε το νταβούλι.

Μ’ αυτό το χάλι είχανε το κουράγιο να πάνε σ’ ένα άλλο σπίτι για να ξαναπαραστήσουνε. Ως να βάλουνε το θρόνο του Δία είδανε και πάθανε. Στο μεταξύ φάνηκε από τον άλλο δρόμο ο «Ολλανδικός Στόλος» με ναύαρχο τον Κωστή, τον επιλεγόμενο Πατάτ’ Αρίδα, ο οποίος έδινε διαταγές με ένα χωνί με το τρικαντό στο κεφάλι απάνω στη γέφυρα της ναυαρχίδας. Σε λίγο φάνηκε και μια άλλη συνοδεία, «Τα Δράματα εν Νισύρω», που είχαν σμίξει τα κεφάλαιά τους με τον Ροβινσώνα και παριστάνανε μαζί. Στο μεταξύ οι θεατές δε στεκόντανε με το σέβας που είχαν πιο πριν στο Δωδεκάθεο. Οι πιο πολλοί Θεοί παραμιλούσανε από το μεθύσι. Τις μουτσούνες τις είχαν φάγει, γιατί είχανε λιώσει γύρω στα στόματά τους από τα κρασιά κι από τα φαγιά. Της Αφροδίτης και της Άρτεμης τα μουστάκια βγαίνανε από την τρύπα της μουτσούνας και μάλιστα η Αφροδίτη τα ’στριβε και ψιλοτραγουδούσε πάνω στην παράσταση. Ο Έρωντας παράσταινε χωρίς μουτσούνα ενώ ο εραστής έστριβε τσιγάρο την ώρα που τον σημάδευε με το δοξάρι ο Έρωντας. Τέτοιο χάλι.

Τότε γίνηκε ένας αλαλαγμός . Ο «Ολλανδικός στόλος» έπεσε επάνω στο Δωδεκάθεο, ενώ ο ναύαρχος Πατάτ’ Αρίδας φώναζε με τον τηλεβόα «Εις τάξιν χειρισμού». Ο Ροβινσώνας με την ομπρέλα και το μουσκέτο βρέθηκε καθισμένος πάνω στο θρόνο του Δία, ενώ η ολλανδέζικη ναυαρχίδα μπατάρισε πάνω στο

Δωδεκάθεο, κι όπως ήτανε το αμπάρι σκεπασμένο με καραβόπανα, πεταχτήκανε έξω οι μηχανικοί κι οι φουίστροι, βαστώντας στα χέρια τους πέντ' έξι ραφτομηχανές του Σίγγερ, που τις γυρίζανε σαν ταξίδευε το θωρηκτό για να ακούγονται τάχα τα πιστόνια που δουλεύανε. «Τα δράματα εν Νισύρω», «Ο Ολλανδικός στόλος», «Ο Ροβινσών Κρούσος» και οι Δώδεκα Θεοί ανακατωθήκανε, ένα μίγμα «αλάμ-ταρλάμ».

Την άλλη μέρα το πρωί, Καθαρή Δευτέρα, οι Δώδεκα Θεοί σιδερώνανε τα ρούχα τους, μερεμετίζανε τις μουτσούνες τους, οι Θεές παραγεμίζανε με καινούρια κουρέλια τα στήθια τους και πηγαίνανε στου Παυλίδη να βγάλουνε φωτογραφία. Όλη την Καθαρή Δευτέρα τρώγανε και πίνανε σε καμιά ακρογιαλιά ή σε κανένα νησί. Τη νύχτα γυρίζανε στο Αϊβαλί, αράζανε το καΐκι και τραβούσανε στα σπίτια τους σαν ξυλάρμενα καράβια. Ως να πάνε διακόσια πατήματα γινόντανε μεσάνυχτα. Περπατούσανε με τα χέρια ο ένας στον ώμο του αλλουνού και τραγουδούσανε σκνίπα στο μεθύσι:

Καλέ κοπέλα, με την ομπρέλαααα.
στον γάμο πάγω σαν θέλεις έλαααα
Ταμ Κούκου! Ταμ Κούκου!

Από το βιβλίο του Φώτη Κόντογλου *Το Αϊβαλί η πατρίδα μου*.